

Proffe råd om byggavfall

Til bruk under
oppussing, bygge-
og rehabiliterings-
prosjekter i hus
og hytte.

Dersom du ikke sorterer, blir avfallet deponert eller brent. Da blir ofte de farlige stoffene frigjort, og forurenses jord eller luft.

Det er DU som har ansvaret for sorteringen. Du kan ikke overlate dette til andre.

Sortere og levere!

Om riktig avfallshåndtering når du pusser opp hjemme.

Denne veilederen er til deg som skal rehabilitere, pusse opp, rive et bygg eller bygge nytt, og forteller hvordan du håndterer farlig avfall på riktig måte.

Farlig byggavfall er ett av Norges største forurensningsproblemer. Avfallet inneholder en miks av ulike miljøgifter som fører til alvorlige skader på mennesker og natur. Det er derfor svært viktig å være nøye med å sortere og levere det til godkjente avfallsmottak.

Materialene som omtales her er ikke skadelige når de er en del av et hus eller en bygning. Men når de rives, knuses eller kastes, frigjør de stoffer som har langvarige og ødeleggende virkning på jord, vann, luft og mennesker.

Derfor er det svært viktig at den som er ansvarlig for et bygge- eller oppussingsprosjekt tar sorteringsjobben alvorlig, og derved hindrer at de giftige stoffene spres til omgivelsene og gir alvorlige miljøskader.

Vi ønsker å bidra til at sortering av farlig byggavfall blir en enkel og selvfølgelig del av ethvert byggeprosjekt.

- **Å sortere er gratis**
- **Å levere er enkelt**
- **Og aller best er å vite at du gjør det ordentlig**

Spør oss gjerne hvis du lurer på noe!

Lykke til!
Hilsen oss i NHP-nettverket
www.byggemiljo.no

Medlemmene i nettverket Nasjonal handlingsplan for bygg- og anleggsavfall er:

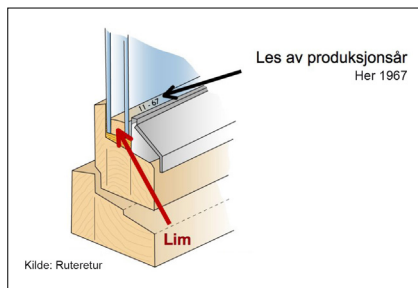
Norsk forening for farlig avfall
Maskinentreprenørenes forbund
Elektroforeningen
Forum for miljøkartlegging og -sanering
Grønn Byggallianse
NELFO
Norges bygg- og eiendomsforening

Statsbygg
Byggenæringens Landsforening
Glass- og fasadeforeningen
Virke
Norsk Industri
Rådgivende ingeniørers forening
Statens Vegvesen

Avfall Norge
Direktoratet for forvaltning og IKT (observatør)
Direktoratet for byggkvalitet (observatør)
Miljødirektoratet (observatør)
Statistisk sentralbyrå (observatør)

Vinduer

Gamle vinduer inneholder ofte miljøgifter som PCB eller klorparafiner. Bruk følgende hovedregel: Finn produksjonsåret som er stemplet inn i metallisten som ligger mellom de to eller tre glassene. Er produksjonsåret mellom 1965 og 1990, inneholder vindusrammen høyst sannsynlig én eller flere miljøgifter. Ikke knus vinduet, men levér det til et kommunalt avfallsmottak, som farlig avfall.

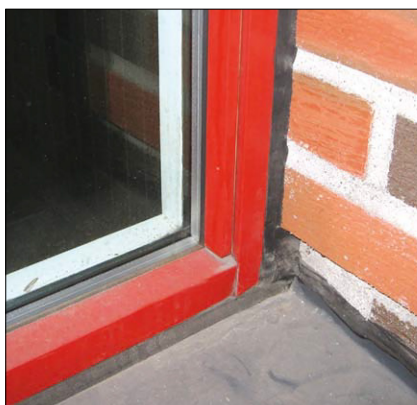

Vinduer med PCB: Norskproduserte 1965 – 1975, utenlandske t.o.m. 1979.

Vinduer med klorparafiner: Norskproduserte f.o.m. 1976 t.o.m. 1990, utenlandske f.o.m. 1980 t.o.m. 1990.

Fugemasse

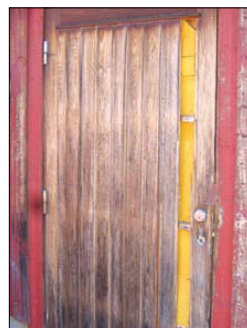
Fugemasse finner du ofte mellom betong-/ murvegger og dør- samt vinduskarmer. Massen inneholder klorparafiner og PCB, og kan være myk selv etter mange år. Den er vanligvis grå, gråblå, svart eller brun. Fugemassen på bildet er svart. Kjør "safe" og levér fugemasse som farlig avfall til godkjent mottak.

Fugemasse produsert mellom 1960 – 1978 inneholdt ofte PCB. Fra 1970 til 1990 ble klorparafiner brukt i slik masse. Begge stoffene er miljøfarlige.

Ytterdører

Mange terrasse- og inngangsdører er isolert med hardt (oftest gult) miljøfarlig polyuretanskum. Levér hele døren som farlig avfall hvis den er produsert før 2003. Er du i tvil, kjør "safe" og levér den som farlig avfall på godkjent mottak.

Polyuretansjøløsning produsert før 2003 inneholder KFK- eller HKFK-gass. Frigjort gass gjør at ozonlaget reduseres og drivhuseffekten øker.

Garasjeporter

Er porten isolert, inneholder den ofte polyuretanskum med miljøfarlige KFK- eller HKFK-gasser. Dette finner du ut ved å slå et lite hull i metall- overflaten på porten. Er skummet gult og hardt, skal hele porten leveres som farlig avfall. Hvis porten kun er isolert med mineralull (*Glava* eller *Rockwool*) er den ikke farlig avfall. Garasjeporter av tre er ikke farlig avfall, og kan leveres som "tre".

Er garasjeporten produsert før 2003, er isolasjonsskummet høyst sannsynlig skadelig for ozonlaget. Porten skal leveres som farlig avfall.

Gulvbelegg

Lister og gulvbelegg i vinyl inneholder store mengder av det miljøskadelige stoffet ftalater, og skal derfor leveres som farlig avfall. Vinylfliser (ofte kvadratiske) kan i tillegg inneholde asbest. Slike fliser er ofte brukt i trapper, ganger og på kjøkken. Vinyl er det samme som PVC. Vær også oppmerksom på limet vinylen er festet med: Er limet sort, og brukt mellom 1950 og 1970, kan det også være asbestholdig.

Asbest kan gi lungekreft. Det er tillatt for privatpersoner å rive asbest på egen hånd på egen eiendom, men bruk beskyttelsesklær og P3-maske som dekker munn og nese.

Linoleum inneholder vanligvis ikke miljøfarlige stoffer. For å avgjøre om det er linoleum eller vinyl, må du se på baksiden: Linoleum er vanligvis lite bøyelig og har strie på undersiden, mens vinyl vanligvis ikke har strie på baksiden.

Isolasjon på rør

Vann- og radiatorrør ble frem til 1980 ofte isolert med helsefarlig asbestholdig materiale eller cellegummi.

Lagdelt isolasjon med asbestpapp innerst

Isolasjonen ligger ofte i tre lag: Hvit-malt gassbind ytterst, deretter brun isolasjon og innerst hvit asbestpapp rett på røret. Snitt forsiktig lag for lag inntil du kommer til ett hvitt lag (asbest) eller selve røret (metall). Finner du et hvitt materiale innerst, er det sannsynligvis asbestpapp. Asbesten ligger som oftest på hele røret, dvs. både på rette strekk og bend.

Tre lag isolasjon med asbest innerst var vanlig på radiator- og varmtvannsrør fra ca 1900 - 1955.

Asbestmasse direkte på røret

Massen er festet med gassbind og er noen ganger malt. Asbestmassen kan ha svak rosa, lysebrun, lysegrå, beige eller gammelrosa farge. Vanligvis finnes asbestmassen bare på rørbend, røravslutninger og avgreininger. Denne typen asbest avgir lett helsefarlige asbestfibre, så vær forsiktig. Hvis du ønsker å beholde røret inntakt må asbesten saneres av et asbestsaneringsfirma. Hvis røret skal rives, kan du plastre inn bendet først, deretter sage av røret på hver side av bendet (ca. 40 cm fra bendet).

Asbestmasse ble ofte brukt i perioden 1955 – 1980, som regel kun på rørbend og T-ledd (ikke rette rør- strekk), og på isolasjonsavslutninger mot ventiler (kraner).

Isolasjon av cellegummi

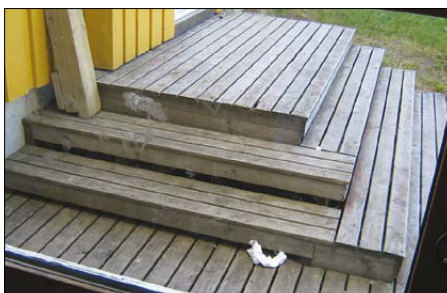
Cellegummien inneholder bromerte flammehemmere, og er derfor farlig avfall. Gummien har ofte svart eller grå farge. Fjern den forsiktig og legg den i en bærepose. Leveres til avfallsmottak som farlig avfall.

Cellegummi med bromerte flammehemmere ble brukt som isolasjon før 2003.

Terrasser og utvendige trapper av tre

Disse er nesten alltid bygget i trykkimpregnert treverk som inneholder miljøgifter. Når slikt treverk skal kastes, må det derfor sorteres som farlig avfall. Når treverket er nytt har det en karakteristisk grønn farge, men denne forsvinner etter noen år. Er du i tvil om treverket er impregnert eller ikke, levér det til avfallsmottaket som farlig avfall.

Slik finner du ut om treverket er trykkimpregnert eller ikke:

Ved grønn farge innvendig er treverket trykkimpregnert, lys farge innvendig eller på undersiden viser at treverket ikke er impregnert.

Jernbanesviller og telefonstolper med kreosot er ofte brukt i trapper, sandkasser og som forstøtnings- murer i hager. Svillene og stolpene leveres til godkjent avfallsmottak på samme måte som trykkimpregnert treverk. Ved håndtering av kreosotimpregnert tre skal du bruke hansker!

Kreosot er et tjærestoff som skader naturen. Stoffet har en tydelig brunsvart farge og lukter tjære.

Utvendig kledning

Eternittplater

Mange gamle hus er kledd med eternittplater utenpå. Eternitt inneholder asbest, og platene er derfor farlig avfall.

Ikke brenn trykkimpregnert treverk! Da vil svært giftige gasser frigis.

Trykkimpregnert treverk

Trykkimpregnert treverk (grønne planker) er ofte brukt på utsatte deler av ytterkledninger, for eksempel hushjørner, terrasser, hagegjerder, lekter og spiler på tak, vindskier, vannbrett og andre steder som er utsatt for fuktighet. Dette er farlig avfall og skal leveres til godkjent avfallsmottak.

Vindsperre i yttervegg

Store bygg og eneboliger fra 1960- og 1970-tallet med trekledning har ofte vindsperreplater av internit i ytterveggene. Platene er tynne (ca 3 mm), harde og har gulgrønn eller gulbrun farge. Slike internitplater inneholder asbest og er farlig avfall.

For å se internitplater må du løsne ett av panelbordene og ev. forsiktig skjære et hull i den svarte byggpappen.

Tak ute

Takplater i bølgeeternitt

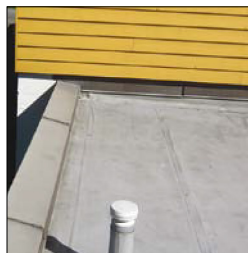
Disse takplatene inneholder asbest og er farlig avfall. De ble ofte brukt fram til ca 1975. Fargen er grå eller brunrød.

Takfolie brukes vanligvis bare på flate tak.

Takfolie

Dette er et vinylprodukt (ofte grått) som inneholder miljøskadelige stoffer (ftalater). Takfolie som er lagt før år 2000 er farlig avfall.

Takpapp

Takpapp er ikke farlig avfall. Forskjellen på takfolie (som er farlig avfall) og takpapp ser du ved at pappen normalt har et lag med finknust stein på oversiden.

Tak inne

Takplater som er brukt innendørs kan inneholde asbest (dette gjelder plater både med og uten hull). Er du i tvil: Sortér og levér som farlig avfall! I noen kjellere, fyrrom og garasjer finner du litt grovere, grå eternittplater (se bildet). Disse inneholder asbest. De er gråfargede og harde, og typiske for bygg fra 1950-, 1960- og 1970-tallet. Slike plater er farlig avfall.

Har platene papir på begge sider og er laget i et hvitt, gipsaktig materiale, så er det gips. De inneholder ikke asbest.

Vegger inne

Lettvegger og innsiden av yttervegger i bygg fra før 1980, kan være laget av eller dekket med asbestplater. I bolighus er de oftest brukt bak eller rundt vedovner eller i nærheten av piper. For å finne ut hva veggplatene er laget av, må du bruke kniv til å snitte hull i malingen og fjerne sparkelmassen (0,2 – 2 cm tykt lag) som ofte dekker platene. Vær forsiktig; asbestfibre er helseskadelige å puste inn. Asbestplater har vanligvis gråhvit farge og er farlig avfall. Gipsplater har papir på begge sider og hvit gips inni. Gipsplater er ikke farlig avfall.

Trepanel, sponplater, gipsplater eller brun huntonitt er ikke farlig avfall, men skal sorteres og leveres til et kommunalt avfallsmottak som treverk.

Kjølerom

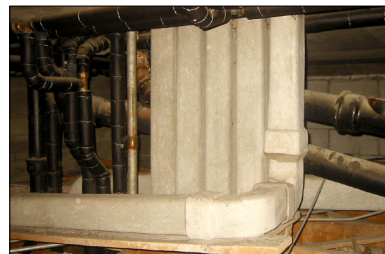
Skal du fjerne et gammelt kjølerom ser du først etter prefabrikerte dører og vegger (slik som på bildet). Er det brukt prefabrikerte elementer fylt med hardt, gult isolasjonsmateriale (polyuretan), så er det farlig avfall.

Isolasjonen består av hardt, gult polyuretanskum. Frem til 2003 inneholdt skummet miljøfarlige stoffer.

Ventilasjonskanaler av eternitt

Ventilasjonskanaler av eternitt er grå eller brunrøde, harde og firkanterte, og ble ofte brukt på 1950- og 1960-tallet til utlufting av kjøkken og bad. Slike kanaler skal, i motsetning til kanaler av stål, håndteres som farlig avfall siden de inneholder asbest.

Kanalen kan rives ved forsiktig "å dra" kanallengdene fra hverandre.

Oljetanker

Gamle oljetanker for fyrings-/paraffinolje kan være nedgravd ute eller plassert i tilknytning til kjellere eller fyrrom. Forurensning fra nedgravde oljetanker representerer en betydelig fare for miljøet! Slike gamle tanker inneholder rester av olje, og kan være isolert med miljøfarlig materiale. Oljetanker skal tømmes/rengjøres av godkjente firmaer før de graves opp og leveres som farlig avfall. Når en nedgravd oljetank er tatt ut av bruk, skal den ansvarlige gi skriftlig melding om dette til kommunen.

Fyring med fossil olje ble forbudt i 2020. Nedgravde oljetanker som er tatt ut av drift skal fjernes.

Varmepumper

Varmepumper inneholder flere miljøfarlige stoffer. Gassen skal tappes av kjølemaskinist. Rørisolasjonen kan du fjerne selv, men bromerte flammehemmere gjør denne til farlig avfall. Varmepumpen (både inne- og utedelen samt fjernkontrollen) leverer du som elektronisk avfall. Du kan se en kort opplysningsfilm på byggemiljo.no/veiledningsmaterieell/

Elektrisk utstyr

Alt av lysarmatur, lamper, ledninger, kabler, kabelkanaler, trekkerør, stikkontakter, brytere, koblingsbokser og elektriske varmeovner er elektrisk avfall. Det er også hvitevarer som kjøleskap, fryserer og komfyrer. Ta dem med til avfallsmottaket.

Maling, lim og lakk samt diverse oppussingsavfall

Halvtomme malingspann, kjemikalieflasker, patroner til lim og fugemasse skal sorteres og leveres som farlig avfall.

Takk for innsatsen!

Gjør rivingen og avfallssorteringen riktig, så skader du verken deg selv eller miljøet. Lever alltid farlig avfall til ditt avfallsmottak. Det er ikke vanskelig!

Et profesjonelt gjennomført prosjekt inkluderer også ryddig og riktig avfallshåndtering. Da blir gleden over vel utført jobb enda større.

Takk for at du har en profesjonell holdning til ditt oppussingsprosjekt og tar miljøansvar under arbeidet!